

Kpelewoo

NUKAN MAAMENI YENYII ʔO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔci gaa nukan nei yene yihu diə legbɔɔba laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔci.

A ke lɔnɛɛ nukan dɔci gaa maane yene nuan diə pɛli kweiwoo boi, diə laa di maameni la, yi dihwa ke jɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bə kele yenɛnuan kaa bɔi.

A ke tɔci gaa nukan nei yenyii hu bə maane maa ə kɔnwɔ, hogɛ nukan hwɛpa pənə hwə gwei təgə hemei ɔci hu jɛitɔwɔnuan diə.

A ke lɔɲaa kele yepuɔ gehu bə maane gu hwaɲa tɛQɛ bɔi.

A ke lɔci kele hu nuan bowoo ba, tɔci lele gaa hinaa diwɔɔ Kaalonnaa hu, yai a diwɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ jɛikulo, ye pənə ye di wɔɔ yii jaane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔci kele da ɲɔɔ kɔnɔn gɛnɛi bə di liimu ə həQə nɛgbɔɔba lelei da tɔci gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilɲahɪə tɔnɔci ti hwilən nukan dɔci da ɲɔɔ legbɔɔba laa bə gɛ, əlɛ yaɓə ke a di liimu həQɛɛ a gbɔɔkɔɔ, yili bə a gɛ lɔci kele diwɔɔ jaakɔnɔn gɛnɛ ə bo yene.

Maane nutɛitɛi, ə make a kɔɔma yɲaa di gɔl diə, maakwɛli, da hutɔ bə da nɛgbɔɔba, da tɔci gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɲa kenaa kele bə, ə make bɛyi ə wɔ jaawooɓo kaa lai, yili kele bə gɛi yene bilibili gemɛi ɲɔ jaakɔnɔn gɛnɛi jɛi zea kaa Amɛlik lɔci hui, ə dɔn ɲaa jɛi laa a pɔlɔ kpalaa ɲɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu ɲun mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn ŋoo toloo 1

Nukan gele kaa pələ kaa tanɔn, yiliba nu kəle maawiyə pələ da tɔɔi gaa ŋei yenyii hu kɛpələ kaalɔ tanɔn; di kɛmeni a nukan ŋaa bə gɛɛ hwəkɛli wɛlikɛmaa ə lɔ di luwai.

Dɔn ŋoo veelɛ 2

Dɔn ŋei huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwə ma yɛ ə kɛ a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpələ, gu lawoo, ŋaala mɛni kɛna bələ, kilinahie huwu lɔpɛ, ŋei hu yii bo pələ ba, hɛn jɔlɔbo pələ pɔ da nukaapələ da zəŋɛi, yɛ ə kɛ a hulonu da nɛnu yilipulu, yɛ ə kɛ lɔi gaa gbɔɔba ju mun, yɛ ə kɛ a lɔi yi gaa nii məlɛn nɔi yemu a ju mun dɔn ŋei huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn ŋoo zaaba 3

Maala kaa nukele yɛi ə yɛnɛkɛ, ə lɛgbɔɔba laa hɔlɔbo, əlɛ gbinimaa yɛ kɔŋɔ.

Dɔn ŋoo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huŋu lɔpɛ da kɛɛ.

Dɔn ŋoo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mɔnɔboi, di hwə kia pai mɛni ŋaanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkɛ ma.

Dɔn ŋoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ gele, maanɛ nu kele ŋɔ kaa lonna, ə kɛ a gɔlɔn ŋaa ma.

Dɔn ŋoo meihweɛ 7

Nu kele pɛliai a ge tɔn niila je tɔnɔ mei. Nu kele hon bɛlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn jɛi liila.

Dɔn ŋoo meihaaɓa 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəQə pɛɛ la; a gaa ye maameni ye ə piliju.

Dɔn ŋoo meinaan 9

Di hwa nu too gahwə ja, yi ŋun və mai. A wwalaketi di maakwiya ŋɔɔ lɔɓa gahwa meni ŋɔɔ pələhu.

Dɔn ŋoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ŋɔɔ tian makɔŋɔ kititə Qə pɛɛla, əɛ dian ti ə kɛ a kɔɔn ŋaa ə make meni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛɛ da meniŋɔŋɔɔ laahe ŋuɔ, meniti hwa pɛli kɛi a jɔn, yi jɔn ti hwə kɔɔn ni ponɔŋa kitikɛpɛɛ la, maakɔŋɔnuaan jɛi ɓa.
2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛɛ honji menita ɓa yiyai meni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu menikɛi lowai tɔn mə a laa nui ti mei, ə make a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweɛ 12

Nuta hwa naa lɔ məlan jii pələ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, jɛi bɛɛn meni hu, da gbiniɓa meni tamaa hu, naa kala pələ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niibarələ, əle ə he niiba kenaa ŋɔ lɔi hu.
2. Maala kaa nukele yei ye pɛli kuloi lɔi lɔpe hu, ə make gbɔɔ lɔi, əle ə pənə ə na gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpe da ŋɛikɔu kpɔlu jeei, maala kaa ŋɛi ə maakilə lɔi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli ŋee hee mu.
2. Maakiləlaa ti hwa pɛli tɛQɛi mɛni nɔŋɔn kemun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ba lɔi ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔlɔbo.
2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu əle maala hwə ŋɔɔ nu yei hwə ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da həli kpilayela da di laŋayela da pɛli heei di kepɔ guloju hwə ma yeke la a huQu mɛni, lɔilon na mɛni, əle yala pələ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niiboo ti hu, ə make di taQai lowai.
2. Lɛgbɔɔba da laana be a hilətai laa ma.
3. Pɛlɛn mə ba a kpɔmaayi hɔɔɔma, əle maala ka ŋɛi gbɔmayii ti da nɔi ŋɛitɔwɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpee jɔlɔbo hɛn gaa a bɔɔ, ə make g boukɔuaa kpɔn ju.
2. Di hwa nu yee kpilan di hwə jɔlɔbo hɛn gulo ŋɛi.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pɛli gbɔwɔ kilɪnahiə kɛi, niiba yiibo pɛlɛ hu. Mukulaa ba a pɛli niiba kalan gɛi, ə niiba yiibo juwu yii bo pɛlɛ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gɛle yei ŋɔ kilɪnahie lɛ ə gweiwoobo, ə gilipuju kweli, ə jɔlɔbo ə nei nuta kpɛli ŋaa diə kenakele yi ŋɔ hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ə ŋundɔ kɛ, əlɛ ə kpɔn naa liilaa hu.
2. Di hwa nu yee kpɛlan di hwə nɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ə tɔɔi hɔlɔbo ŋɔ lɔi ŋawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpɪnii, ə kɛ nui a ŋee lɛmai.
2. Maala kaa nukele yei, ə kolokɛ gahanama ba ŋɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɛ hwa tɛQɛ mɛlan ma.
3. Lɔilonnii kilɪnahiə pɛlɛ bɛ lɔi ŋawoobo a kuloju. Gilɪnahiə ti a kɔlɔn nɔi nɔi ŋaawoobo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛle laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔnɔyuii bo mun mɛ gɛ, ye kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ə pa bɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, əlɛ mɛni kɔlɔn ŋa.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ə kolo kɛ, ə niiba kolokɛ tɛlinmo da ŋaanɛ pɛlɛ mɛi; ə gɛ hwə pa kɛ a nui kolo hwɔ ma.

2. Nu kekolo bə maanɛ di zalama; ə kɛ a hulonu da nenu.
3. Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuan maakɔŋa kɔɔn naai; a wala kɛti ə to da hu.
4. Kolokɛmun nɔpee maala kaa jɛi ə viitɔ, ə niiba pələ ŋaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai jɛn ə kɛ a dɔɔ; əlɛ yilipulu ŋɔɔ hwitɔ lowai yɛ hala ma.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan jɛi ŋɔɔ yii ə kɛ a bɛliya ju, gɔɔɔi hwə toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di jaanɛ hu; yii hwilənna: kɔɔnɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala jɛi kulo mɛni kele ba.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala kɛ jɛi, jɔɔn a pɛlɛma, kolo hwaa kɔɛ jɛi, kalanənnaa a jɔɔɔɔ, a pɔɔɔ, a walakɛti mɛni ta kɔɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa jɛi yi maakɔɔmaa ə bo.
2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yɛi di kɔɔmaa hɔɔɔɔ. Gbɔɔmaa ti a pɛli kɛi logele ba, ə makɛ a wɛlilon.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yɛi di jutɔ. Jutɔ ti hɔɔɔ hwə ma, yi kɔɔ hwilən maakwɛli kɔɔɔɔɔ ba. Maanɛ kolo maakwɛli lakwɛli ə kɛ kɛna kələ. Maanɛ lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ə kɛ kɛnaa kələ tɔɔɔ, nui lɔpe gɛ hwanɔa a kɛ jɛi.
2. Maakwɛli ŋun ma ya ba a nukan holoon naa bo, ə dɔɔ gaa jɛi yɛnɛ yii hu maawiyɛ. Ya bə maanɛ ə wooman, jɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kələ lowai, huwu ŋaa kələ lowai ə gɛ liila ə kɛ diyɛi.
3. Maala kaa a longaanuaan yɛi di di loni hutɔ pələ lɛn.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔumɛihweele 27

1. Maala kaa nukele yei ə ɣeti ke nɔi ŋɔɔ tɛtɔwɔ laa kraalə mɛi, ə pɛlima ə dɔɔ kulo.
2. Maala kaa nukele yei bɛlihɛn, gulohɛn, maa ə kɔŋɔ.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə ɣetikɛ, yɛ dɔn ŋooŋaa ŋɛi bo di lɛ di kraalə mɛi.

Dɔn ŋoo bouhweele kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli ɣeti kaama kɔɔmaa yii hu. Maahɔɔbo ɣbɔmaa yii ti bə a pɛli ŋɔɔ nukan naa laakuloi a nele.
2. Tɔɔi gaa nu yei yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛɣbɔɔba laa, maala kele hɔɔɔɔ ŋɛn lɔ gaama, ya baa a mɛlaa diwɛi kɔwɔɔi, kɔɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwə laa.
3. Maala ŋaa ti da lɛɣbɔɔba ŋaa ti, ɣɛ pələ hwa pɛli kɛi a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ ɣɛba hwə mo li.

Dɔn ŋoo bouhaaba 30

Kpalə ta kɛli hwə laa yi a pɛli dɔn ŋaa ŋɛi maamɛni piliju, yɛ nu ŋɔɔ tɔɔ gaa ŋɛi yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛɣbɔɔba laa kuloi ŋɛi: yɛ ə kɛ a lɔi, a kɔn, ə make gu tɛitɛi.